HUHEMFAD-JOHUFON 2025,12(1), 50-60

Araştırma makalesi

Research article

Mezun Durumundaki Hemşirelik Öğrencilerinin Lisans Eğitimi Program Çıktılarına Ulaşma Düzeyleri: Karma Desen Bir Araştırma

Elif Sözeri Öztürk[1], Feride Ercan[2], Elif Altun[3], Sıdıka Pelit Aksu[4], Özlem Kara[5], Hazal Özdemir Koyu[6], Mukaddes Başkaya[7], Satı Demir[8]

ÖZ

Amaç: Bu çalışmanın amacı; mezun durumundaki hemşirelik öğrencilerinin lisans eğitimi program çıktılarına ulaşma düzeylerinin belirlenmesidir.
Gereç ve Yöntem: Araştırma 10 Haziran-01 Ağustos 2023 tarihlerinde bir devlet üniversitesi Hemşirelik Bölümü mezun durumundaki dördüncü sınıf öğrencileri ile yürütülmüştür. Araştırmada karma araştırma yöntemlerinden açıklayıcı desen kullanılmıştır. Araştırmanın nicel aşaması n=50 öğrenci ile tamamlanmıştır. Araştırmanın nitel aşamasında, üç farklı (n=21 öğrenci) grupla odak grup görüşmesi yapılmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında, "Tanıtıcı Bilgiler Formu", "Mezun Durumundaki Öğrencilerin Program Çıktılarına Ulaşma Düzeyleri Değerlendirme Formu" ve "Odak Grup Görüşme Formu" kullanılmıştır.
Bulgular: Araştırmanın nicel aşamasında; mezun durumundaki hemşirelik öğrencilerinin 10 program çıktısına ulaşma düzeylerine ilişkin yedi ve üzerinde puan ortalamasına sahip olduğu (7.8-8.8) belirlenmiştir. Program çıktısı "En az bir yabancı dili kullanarak alanındaki bilgileri izler ve meslektaşlarıyla iletişim kurar." için ulaşma düzeyi %65.4 olarak belirlenmiştir. Araştırmanın nitel aşamasında, veriler betimsel analiz ile üç tema altında kavramlaştırılmıştır. Bu temalar; öğrencilerin program çıktılarına ulaşma süreci, "katkı sağlayan yönler (dört alt tema)", "geliştirilmesi gereken yönler (üç alt tema)" ve "geliştirilmesine yönelik öneriler (beş alt tema)" olarak belirlenmiştir.
Sonuç: Bu çalışmanın sonucunda, mezun durumdaki öğrencilerin program çıktılarına ulaşma düzeyleri sistematik olarak değerlendirilmeli, değerlendirme sonuçları ders içeriği ve müfredat düzenlenmesinde mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.

Anahtar kelimeler: Hemşirelik, lisans eğitimi, program çıktısı

ABSTRACT

Senior Nursing Students' Level of Achievement of Undergraduate Education Program Outcomes: Mixed-Methods Study
Aim: This study aimed to determine the level of senior nursing students' achievement of the program outcomes of undergraduate education.
Material and Methods: The study was conducted between 10 June-01 August 2023 with fourth-year nursing students at a state university, Department of Nursing. An explanatory design, mixed-methods approach, was used in the study. The quantitative phase of the study was completed with n=50 students. In the qualitative phase of the study, focus group interviews were conducted with three different groups (n=21 students). "Introductory Information Form," "Assessment Form for Graduates' Level of Achievement of Programme Outcomes," and "Focus Group Interview Form" were used to collect the data.
Results: In the quantitative phase of the study, senior nursing students scored above seven (7.8-8.8) on ten program outcomes. The level of achievement for the program outcome, "Follows the information in the field by using at least one foreign language and communicates with colleagues," was determined as 65.4%. In the qualitative phase of the study, data were conceptualized under three themes through descriptive analysis in the qualitative research stage. This theme: "contributing aspects (four sub-themes)," "aspects that need to be improved (three sub-themes)," and "suggestions for improvement (five sub-themes)."
Conclusion: As a result of this study, senior students' achievement levels in program outcomes should be systematically evaluated, and the evaluation results should be considered in course content and curriculum design.

Keywords: Nursing, undergraduate education, program outcomes

[1]Dr. Öğretim Üyesi, Gazi Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Ankara, E-mail: esozeri@gazi.edu.tr, Tel: 05546358170, ORCID: 0000-0001-7505-279
[2]Dr. Öğretim Üyesi, Gazi Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Ankara, E-mail: ferideercan@gazi.edu.tr, Tel: 05548087410, ORCID: 0000-0002-3239-9058
[3]Arş. Gör. Dr, Yozgat Bozok Üniversitesi Akdağmadeni Sağlık Yüksekokulu/Hemşirelik Bölümü, Yozgat, E-mail: elif.altun@bozok.edu.tr, Tel: +90 354 314 1415, ORCID: 0000-0001-7103-9891
[4]Dr. Öğretim Üyesi, Gazi Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Ankara, E-mail: spelit@gazi.edu.tr,Tel: +90 312 216 2681, ORCID: 0000-0001-9251-0689
[5]Arş. Gör, Gazi Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Ankara, E-mail: ozlemkara@gazi.edu.tr, Tel: +90 0312 216 2601, ORCID: 0000-0002-7447-4618
[6]Arş. Gör, Gazi Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Ankara, E-mail: hazalozdemirkoyu@gazi.edu.tr, Tel: +90 0312 216 2601, ORCID: 0000-0002-4418-613X
[7]Arş. Gör, Gazi Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Ankara, E-mail: mukaddesbaskaya@gazi.edu.tr, Tel: +90 0312 216 2623, ORCID: 0000-0002-6795-3055
[8]Prof. Dr, Gazi Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Ankara, E-mail: satiunal@gazi.edu.tr, Tel: +90 312 216 2659, ORCID: 0000-0003-4232-8891
Geliş Tarihi: 23 Mayıs 2024, Kabul Tarihi: 11 Aralık 2024
Atıf/Citation: Sözeri Öztürk, E., Ercan, F,. Altun, E., Aksu, S.P., Kara, Ö., Özdemir Koyu, H., Başkaya, M., Demir, S. (2025). Mezun Durumundaki Hemşirelik Öğrencilerinin Lisans Eğitimi Program Çıktılarına Ulaşma Düzeyleri: Karma Desen Bir Araştırma. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 12(1), 50-60. DOI: 10.31125/hunhemsire.1488723

GİRİŞ

Akreditasyon süreçlerinin en önemli değerlendirme ölçütlerinden biri program çıktılarıdır. Program çıktıları, öğrencilerin programdan mezun oluncaya kadar kazanmaları gereken bilgi, beceri ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır (PEMDER, 2023). Daha genel bir tanımlamayla program çıktıları, mezun olan öğrencilerin hangi becerilere sahip olacaklarını belirten ifadelerdir. Program çıktıları, eğitim programı içerisinde ne öğretileceğini ve neyin değerlendirileceğini göstermektedir (Özdemir vd, 2018; Alaca ve Kaba, 2018).

Bir eğitim programında program çıktısı hazırlanırken eğitimcilerin "Yetiştireceğimiz öğrencilerin sahip olması gereken nitelikler nelerdir?" diye sorması ve bu sorunun sonucuna göre eğitim programının çıktılarını belirlemesi gerekmektedir. Bir program sonunda yetiştirilen öğrencilerin sahip olması beklenen bilgi, becerileri ve yeterliliklerini tanımlayan ürünler, eğitim programının program çıktısını oluşturmalıdır (Alaca ve Kaba, 2018). Program çıktılarının özellikleri arasında; üst düzey öğrenme ürünlerini (uygulama, analiz, değerlendirme, sentez) tanımlaması, genel olması, uzun sürede gerçekleşmesi, birden fazla ders ile ilişkili olması, doğrudan gözlenip ölçülememesi, derslerin öğrenme çıktılarının belirlenmesine rehberlik etmesi gibi özellikler yer almaktadır (Arsal, 2021; TYÇÇ, 2023).

Hemşirelik programlarında öğrencilerin program çıktılarına ulaşma düzeylerinin değerlendirilmesi, programların iyileştirilebilir yönlerinin ortaya konulması ve mezun öğrencilerin yetkinliklerinin artırılmasına yönelik planlamaların yapılması açısından önemlidir (İbrahimoğlu ve ark., 2019). Ayrıca mezuniyet aşamasına gelmiş her bir öğrencinin program çıktılarına erişip erişmediğinin kanıtlarının oluşturulması gerekmektedir. Bu amaçla literatürde öğrencilerin öğrenme ve program çıktılarına ulaşma düzeylerini değerlendiren ya da ulaşma düzeylerini etkileyen faktörlerin değerlendirildiği farklı çalışmalar olmasına rağmen ülkemizde yapılan çalışmaların sayısı sınırlıdır (Ramsbotham vd., 2019; Borren vd, 2023; Creswell ve Plano Clark, 2011).

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; mezun durumundaki hemşirelik öğrencilerinin lisans eğitimi program çıktılarına ulaşma düzeylerinin belirlenmesidir.

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Araştırmada karma araştırma yöntemlerinden açıklayıcı desen kullanılmıştır. Açıklayıcı desen, nicel ve nitel olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır (Glesne, 2015). Nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanımı, daha kapsamlı veri elde etmek ve bulguları güçlendirmek açısından katkı sağlamaktadır. Araştırmada elde edilen nicel verileri daha iyi açıklamak amacı ile nitel verilerden faydalanılmaktadır. Bu araştırmada nicel ve nitel veriler eş zamanlı olarak elde edilmiştir. Araştırmanın nicel verileri 10 Haziran-01 Ağustos 2023 tarihlerinde elde edilmiş olup, nitel aşamasında 26.05.2023 tarihinde bir odak grup görüşmesi, 02.06.2023 tarihinde iki odak grup görüşmesi yapılmıştır.

Araştırma Evren ve Örneklemi

Araştırma 10 Haziran-01 Ağustos 2023 tarihlerinde bir devlet üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü mezun durumundaki dördüncü sınıf öğrencileri ile yürütülmüştür.

Araştırmanın nicel aşamasında; hemşirelik bölümü dördüncü sınıf öğrencileri (N=231) araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Örneklem seçimine gidilmemiş, araştırmaya katılımda gönüllü olan öğrencilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın nicel aşaması n=50 öğrenci ile tamamlanmıştır.

Araştırmanın nitel aşamasında; örneklemin belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklemde maksimum çeşitlilik sağlanabilmesi için öğrenciler, Ağırlıklı Genel Not Ortalamalarına (AGNO) göre sıralanmış, öğrencilerin AGNO'ları tabaka olarak belirlenmiş (2.00-2.99, 3.00-3.49, 3.50 ve üzeri) ve tabakalı rastgele örnekleme ile gruplara atanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden olan odak grup görüşmelerinin en az üç ile beş grubu içerecek şekilde planlanması (Onwuegbuzie ve Leech, 2007; Guest ve ark., 2017) ve gerekli örneklem büyüklüğü için her grupta 6-12 kişi olması önerilmektedir (Guest vd., 2017). Bu kapsamda araştırmada nitel verilerin elde edilmesinde her grupta sekizer öğrencinin olduğu toplam üç görüşme planlanmıştır. Her grup ile bir odak grup görüşmesi olmak üzere toplam üç farklı grup (n = 21 öğrenci) ile üç odak görüşmesi gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında, "Tanıtıcı Bilgiler Formu", "Mezun Durumundaki Öğrencilerin Program Çıktılarına Ulaşma Düzeyleri Değerlendirme Formu" ve "Odak Grup Görüşme Formu" kullanılmıştır.

Tanıtıcı Bilgiler Formu: Öğrencilerin yaş, cinsiyet, Ağırlıklı Genel Not Ortalaması (AGNO), yaşanılan yer, çalışma durumu, alttan ders alma durumu gibi özelliklerine ilişkin soruları içermektedir.

Mezun Durumundaki Öğrencilerin Program Çıktılarına Ulaşma Düzeyleri Değerlendirme Formu: Mezun durumundaki öğrencilerin lisans eğitimi program çıktılarına ulaşma düzeylerini değerlendirmek amacıyla oluşturulmuştur. Formda yer alan program çıktıları, HUÇEP Ulusal Yeterlilikler, HEPDAK çıktıları ve TYYÇ 6. Düzey Yeterlilikleri ve programın amaçları doğrultusunda, bölüm tarafından oluşturulmuştur. Program çıktılarının oluşturulmasında iç ve dış paydaş görüşü alınarak son hali verilmiştir. Formda mevcut program çıktıları yer aldığı için bölümden program çıktılarının formda kullanılmasına ilişkin izin alınmıştır. Lisans eğitimi kapsamında ulaşılması hedeflenen 11 program çıktısına öğrencilerin ulaşma düzeyi 10'lu likert derecelendirme ("1, çok düşük" ve "10, çok yüksek") ile değerlendirilmektedir.

Odak Grup Görüşme Formu: Araştırmada program çıktılarına ulaşma düzeylerini belirlemek ve deneyimleri derinlemesine ortaya çıkarmak için araştırmacılar tarafından oluşturulan açık uçlu sorular kullanılmıştır. Gelen yanıtlar doğrultusunda, sonda sorular ile her bir program çıktısına ilişkin görüş alınması ve gelen görüşlerin derinleştirilmesi sağlanmıştır. Odak grup görüşmeleri sırasında kullanılacak soruların belirlenmesinde yönlendirici olmamasına, öğrencileri soruları cevaplarken kendi görüşlerini belirtmeye davet eder nitelikte açık uçlu ve anlaşılır sorular olmasına özen gösterilmiştir. Sorular her bir program çıktısı için ayrı ayrı sorulmuştur. Odak grup görüşme soruları;

1. Lisans eğitimi program çıktılarına ulaşma durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?
2. Program çıktılarından hangisi / hangilerine ulaşmakta güçlük yaşadınız?
3. Program çıktılarına ulaşırken yaşadığınız güçlüklere yönelik iyileştirme anlamında önerileriniz nelerdir? şeklinde belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Araştırmada kullanılan karma araştırma yöntemi olan açıklayıcı desen, iki aşamadan oluşmaktadır. Veri toplama sürecinde nicel ve nitel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın nicel aşamasında veriler Google form aracılığıyla online olarak elde edilmiştir. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğrenciler Google form ile "Mezun Durumundaki Öğrencilerin Program Çıktılarına Ulaşma Düzeyleri Değerlendirme Formu"nu yanıtlamıştır. Formun doldurulma süresi yaklaşık 5-7 dakika sürmüştür.

Çalışmanın ikinci aşamasında veriler odak grup görüşmesi aracılığı ile elde edilmiştir. Her grup ile bir kez olacak şekilde odak grup görüşmeleri; odak grup 1 = 7 kişi; odak grup 2 = 6 kişi ve odak grup 3 = 8 kişi olmak üzere toplam 21 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmelerinin ortalama 60-120 dakika sürmesi beklenmektedir (Kaya ve Şendir, 2021). Araştırmada görüşmeler, 65-120 dakika aralığında sürmüştür. Her görüşme ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Odak grup görüşmeleri iki araştırmacı (ESÖ, FE) tarafından gerçekleştirilmiş olup, tüm görüşmelerde aynı araştırmacı görüşmeyi yürütürken, diğer araştırmacı gözlemci olarak yer almıştır.

Veri Analizi

"Mezun Durumundaki Öğrencilerin Program Çıktılarına Ulaşma Düzeyleri Değerlendirme Formu" aracılığı ile elde edilen nicel verilerin analizi SPSS 25 programı kullanılarak, sayı, yüzde ve ortalama değerleri ile raporlandırılmıştır.

Araştırmanın nitel aşamasında odak grup görüşmesi ile elde edilen verilerin değerlendirilmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Kayıt altına alınan görüşmeler araştırmacılar (ÖK, HÖK, MB) tarafından birebir yazıya dönüştürülmüştür. Oluşturulan görüşme transkriptleri araştırmacılar tarafından oluşturulan ikişer kişilik iki grup (EA, ÖK, HÖK, MB) tarafından ayrı ayrı incelenerek kodlamalar yapılmıştır. Bu aşamada araştırmacılar tümevarımcı bir yaklaşımla birbiriyle bağlantılı alt temalar, temalar ve ana temaları bir araya getirmiştir. Araştırmada kavramsal çerçevenin oluşturulmasında araştırmacılar bir araya gelerek oluşturulan ana tema ve temalar üzerinde görüş birliği sağlamıştır. Araştırmada elde edilen bulgular, temalar altında organize edilerek sunulmuştur. Bu teknikler kullanılarak araştırmanın kavramsal yapısı oluşturulmuş, öğrencilerin ilgili konuya ilişkin düşüncelerinden doğrudan alıntılar yapılarak, veriler desteklenmiştir.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın yürütülebilmesi için araştırmanın yürütüldüğü üniversitenin Etik Komisyonu'ndan ve ilgili birimden kurum izni alınmıştır. Öğrencilere araştırma hakkında ve katılımın gönüllülük esaslı olduğuna yönelik bilgilendirilme yapıldıktan sonra nicel aşamada "Google forms" üzerinden "çalışmaya katılmayı kabul ediyorum" ifadesi aracılığı ile onay ve nitel aşamasında yazılı bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Araştırmanın nitel aşamasında görüşmelerin transkriptinde ve çalışma raporunda katılımcıların gizliliğini korumak için gerçek isimleri yerine K1, K2 şeklinde kodlar kullanılmıştır.

Araştırma Sınırlılıkları

Bu çalışmanın sınırlılıkları özellikle araştırmanın nicel aşamasına katılan öğrenci sayısının az olmasıdır. Ayrıca verilerin toplanmasında standart formlar kullanılması nedeniyle, araştırmanın nicel aşamasına katılan öğrenciler için tanımlayıcı bazı verilerin eksik kalması araştırmanın bir diğer sınırlılığıdır.

BULGULAR

Öğrencilerin Tanımlayıcı Özellikleri

Araştırmanın nicel aşamasında katılım sağlayan öğrencilerin (n=50), %80.9'u kadın, %86'sı anadolu lisesi mezunu olup ve yaş ortalaması 22.1'dir. Araştırmanın nitel aşamasında odak grup görüşmelerine katılan öğrencilerin (n=21), %76.2'si kadın, %71.4'ü öğrenci yurdunda yaşamakta olup sadece %4.8'i bir işte çalışmaktadır. Odak grup görüşmelerine katılan öğrencilerin AGNO'su ortalama 3.13±0.51 (min.= 2.28; max.= 3.80), öğrencilerin tamamı eğitim öğretim sürecinde alttan ders almamıştır (Tablo 1).

Nicel Bulgular

Mezun durumundaki hemşirelik öğrencilerinin program çıktılarına ulaşma düzeyine ilişkin değerlendirmeleri Tablo 2'de verilmiştir. Mezun durumundaki hemşirelik öğrencilerinin program çıktılarına ulaşma düzeylerine ilişkin ortalamaları ve her bir program çıktısı için %70 ve üzeri katkı düzeyi pozitif olarak kabul edilmiştir. Bu doğrultuda, program çıktılarının yedi ve üzerinde puan ortalamasına sahip olduğu (7.8-8.8) belirlenmiş olup, sadece program çıktısı 10 için ulaşma düzeyi %65.4 olarak kabul edilebilir sınırın altında belirlenmiştir (Tablo 2).

Nitel Bulgular

Araştırmanın nitel aşamasında, verilerin betimsel analizi ile lisans eğitimi program çıktılarına ulaşma süreci; "katkı sağlayan yönler (dört alt tema)", "geliştirilmesi gereken yönler (üç alt tema)" ve "geliştirilmesine yönelik öneriler (beş alt tema)" olmak

üzere üç tema altında kavramlaştırılmıştır (Tablo 3). Öğrencilerin görüşlerinden birebir alıntılar ile araştırma bulguları desteklenmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Tanımlayıcı Özellikleri

Tanımlayıcı özellikler	**Nicel aşama katılımcı öğrenciler (n=50)**	**Nitel aşama katılımcı öğrenciler (n=21)**
Yaş ortalaması	22.1	22.4
Cinsiyet	**n (%)**	**n (%)**
Kadın	43 (%86)	16 (%76.2)
Erkek	7 (%14)	5 (%23.8)
Mezun olduğu lise		
Fen lisesi	6 (%12)	-
Anadolu lisesi	26 (%72)	-
Sağlık meslek lisesi	1 (%2)	-
Temel lise	7 (%14)	-
AGNO	-	**Ort.±SS =** 3.13±0.51 (min.= 2.28 ; max.= 3.80)
Yaşanılan yer	**n (%)**	**n (%)**
Aile yanı	-	5 (%23.8)
Öğrenci yurdu	-	15 (%71.4)
Öğrenci evi	-	1 (%4.8)
Çalışma durumu		
Evet	-	1 (%4.8)
Hayır	-	20 (%95.2)
Alttan ders alma durumu		
Evet	-	-
Hayır	-	21 (%100.0)

*Ort.=Ortalama; SS= Standart sapma, AGNO= Ağırlıklı Genel Not Ortalaması

Tema 1. Katkı sağlayan yönler

Araştırmada lisans eğitimi program çıktılarına ulaşmada "katkı sağlayan yönler"; bilgi, uygulama, mesleki donanım ve yaşam boyu öğrenme olmak üzere dört alt temada açıklanmıştır. Bilgi alt teması kapsamında öğrenciler güncel ve yeterli teorik bilgi, interaktif eğitim ve öğretim yöntemlerinin kullanılması ve vaka çalışmaları, makale analizleri ile teorik bilginin desteklenmesini etkili olarak belirtmiştir.

"*Buradan mezun olduğumuzda temel bilgiye sahip oluyoruz. Öğrendiğimiz dersler kapsamında birçok bilgiyle donanıyoruz ve bu bilgileri kullanmada yeterli olduğumuzu düşünüyorum." (K1)*

"*Temel bilgi, beceri, tutuma sahip olduğumu düşünüyorum." (K7)*

"*Derslerde yaptığımız tüm ödevlerde, güncel makaleler araştırıp kaynak listemize yazıyoruz. Bu anlamda çok bir sorun yaşamıyorum. Ben hem makalelere ulaşmak hem konuya yönelik makaleler bulmak ya da onları yorumlayabilmek ile ilgili bir sıkıntı yaşamıyorum." (K5)*

Uygulama alt teması kapsamında öğrenciler, laboratuvar uygulama dersleri, kanıta dayalı uygulamaların kullanımı, bilişim ve bakım teknolojilerinin takip edilmesi ve tüm bu süreçlerde bütüncül hasta bakım yaklaşımının önemini ön plana çıkarmışlardır.

"*Demonstrasyonlarımız oluyordu, ilk yıl bunlar benim için çok öğretici idi ve her zaman o demonstrasyon sürecinde aktif olarak katılıp ve gerçekten oradaki şeyi almayı her zaman denedim. Laboratuvar ve burada görme hastada birebir görmekten daha etkili… Özgüven getiren bir şey oluyor ve şey diyorsunuz; ben bunu burada da yapmıştım ve şu an burada da yapabilirim gibi oluyor." (K1)*

Uygulama kapsamında, laboratuvar uygulamalarının yetersiz kalabileceği ve klinik kapsamında yapılan uygulamaların öğretimi destekleyici olacağı yönünde bir öğrenci görüş bildirmiştir. "*…orada (klinikte) öğrenebileceğimiz bazı şeyleri laboratuvar uygulamalarında öğrenemeyeceğimizi düşünüyorum. Bu konuları klinikte öğrenmemiz bana mantıklı geliyor." (K8)*

Mesleki donanım alt temasında özellikle problem çözme becerilerinin geliştiğini, liderlik özelliklerine sahip olduklarını hissettiklerini ve ekip iş birliği açısından kendilerini hazır hissettiklerini ifade etmişlerdir.

"*Ekiple diğer disiplinlerle iş birliği konusunda yeterli olduğunu düşünüyorum." (K2)*

"Yaşadığım bir olayı anlatacağım. Derslerde doz kaybı ile ilgili ilaç hesaplamalarının ne kadar önemli olduğunu öğrendik. Bu dönem intörnlükte yoğun bakıma çıktım. Yetişkin yoğun bakımda… Hemşire de bana doz hesaplamasını nasıl hesapladığımızı sorduğunda ben açıp bizim kendi slaytlarımızı göstermiştim. Bu şekilde problemlerimizi göstermiştim. Problemleri bu şekilde çözüyoruz diye bu mesela. Hemşire de bana güzel bir yaklaşımla geldi ve öğrenmek istediğini söylediğinde aslında öğretmeye çalışmıştım ben de." (K20)

Yaşam boyu öğrenme alt teması kapsamında özellikle lisans eğitim sürecinde araştırmaya teşvik edildiklerini, kongre, sempozyum ve öğrenci toplulukları vb. etkinliklere katılmada desteklendiklerini belirtmişlerdir.

"Tübitak'a katıldım, projem oldu. Benim için farklı bir deneyimdi. Güzel bir deneyimdi. Onun dışında mesela yüksek lisans düşünen öğrenciler için özellikle sonrasında ne yapacakları konusunda bir fikrimiz olmuş oldu. Onun dışında dersi daha iyi anlamamız konusunda da etkili oldu tabii ki." (K5)

"Araştırma dersleri özellikle grup ödevlerinde bize öğretici oldu. Makale arama makale araştırma ya da metin içi atıf yapma nasıl olur? Bunu en büyük eksiklerimden biriydi belki de hani kaynakça yazabiliyoruz ama metin içi atıf çok yapamıyordum ve fakülte olarak bence Tübitak projeleri gibi böyle makale ve bilimsel araştırmalara çok önem verdiğimiz için ben de Tübitak projesinde şu an görev alıyorum, bu bizim için aslında çok geliştirici bir şey oluyor." (K15)

"İster istemez, hep mesleğimiz dolayısıyla öğrenmeye aç bir meslek grubu olacağız. Çünkü hastalıklar olsun, onlara uygulanan teknoloji olsun. Biz bunları takip edemezsek zaten mesleğimizi yerinde yapamayacağımızı düşünüyorum. … Bu yönden hastalık olsun, iletişim olsun hep öğrenmeye aç ve kendime bir şeyler katarak ilerlemek istiyorum. Bu yönden de kendimi geliştirmeye her zaman zorlayacağım." (K16)

"Her kliniğin zaten kendine özgü bir işleyişi var. Kendine özgü olduğu için mesela hangi kliniğe çıkarsam çıkayım orayı benimseyeceğim, yeni çıkan bilgileri takip edeceğim. Çünkü ne yaparsak yapalım asla tam yeterli olmuyoruz. İlla bir yeni bilgi çıkıyor, bir şeyler oluyor. O yüzden yaşam boyu öğrenmenin çok önemli olduğunu düşünüyorum." (K19)

"Bizim mesleğimizi sürekli olarak gelişme gösteren ve sürekli takip etmemiz gereken bir meslek olduğunu düşünüyorum. O yüzden bu yaşam boyu öğrenme kelimesinin gerçekten çok seviyorum ve benimsememiz gerektiğini düşünüyorum. Bu yine şeye gelecek; güncel bilgi kullanabilme ve bu beceriyi sahip olmaya. Okulumuzun bu konuda iyi olduğunu ve bunu verebildiğini düşünüyorum. Bence yaşam boyu öğrenmeyi benimsediğini düşünüyorum." (K13)

Tema 2. Geliştirilmesi Gereken Yönler

Araştırmada lisans eğitimi program çıktılarına ulaşmada "geliştirilmesi gereken yönler"; fiziksel koşullar, uygulama ve yabancı dil olmak üzere üç alt temada açıklanmıştır.

Öğrenciler, lisans eğitimi program çıktılarına ulaşmada fiziksel koşullar açısından özellikle kalabalık sınıf ortamlarını ve öğrenci sayısının fazla olmasını geliştirilmesi gereken bir özellik olarak belirtmiştir.

"Sınıflarımızın kalabalık olması da öğrenmem de tabi ki etkili oldu. Şubelerimizin kalabalık olması, stajdaki durumumuz aynı şekilde." (K4)

"Bazen stajlara çok kalabalık çıkıyoruz. Yeterli uygulamayı yapamıyoruz. Pratiği elde edemiyoruz." (K3)

Lisans eğitim program çıktılarına ulaşmada teoride uygulamaya geçiş anlamında hem araştırma hem de vaka örnekleri ile tartışmaların artırılması ifade edilen önemli faktörlerden birisidir.

"Teorik derslerde yeterince araştırmalar yapıyoruz. Evet ama sahaya çıktığımızda vakaya yönelik çok fazla araştırma yapmaya ve onu uygulamaya vaktimiz de olmuyor. Aslında bunu daha fazla yapmalıyız ve işte sağlık bakımı gereksinimlerini kanıta dayalı ve bütüncül yaklaşımla hemşirelik sürecine direk adapte etme yöneliminde olmalıyız. Çünkü zaten ilerleyen hayatımızda hemşirelik sürecimizde tüm hayatımız bu olacak. Buna yönelik yapmalıyız." (K9)

"Klinik uygulamanın da aslında aklımızda kalmasını sağlayan da bu. Çünkü orada birebir hastaları görüyoruz. Biz belki çok bilgi düzeyimiz yeterli olmuyor ama EKG sonuçlarını kendimizce ya da hemşirelere sorup değerlendirmeye çalışıyoruz. Teoride de bu imkânımız çok olmadığı için bir nevi klinikte onu tamamlamaya çalışıyoruz ama tabii ki eksik kalıyor. Hem bu anlamda küçük gruplar halinde vaka tartışmaları olabilir diye düşünüyorum." (K5)

Aynı zamanda uygulama kapsamında klinik uygulama alanlarında sağlık profesyonellerinin öğrencilere daha fazla sorumluluk vermesi öğrencilerin beklentileri arasındadır. Bu beklentinin karşılanmasında ise öğrenci olarak etkili iletişim becerilerine ve atılgan davranış özelliklerine sahip olmaları gerektiğinin önemini belirtmişlerdir. Bu açıdan bir öğrencinin ifadesi şu şekildedir;

"Ekiple diğer disiplinlerle iş birliği konusunda yeterli olduğumu düşünüyorum. Herkesin kendi rol ve sorumluluklarını bildiğinde profesyonelliğini koruduğunda da bir problem yaşamayacağını düşünüyorum. … İletişimin çok önemli olduğunu düşünüyorum… gidip kendini tanıtmak gerekiyor. Hemşireler diyorlar ki "işte en basitinden tansiyon ölçebiliyor musun?" diye soruyorlar. Sen ona "evet, ben ölçebiliyorum", ya da "bana birkaç defa gösterdiğinizde öğrenirim ve yapmaya devam ederim" denildiğinde o özgürlüğün öğrenciye tanınacağını düşünüyorum. Çünkü ben çıktığım kliniklerde bana uygulama yaptırmaları için hemşirelerden bir şey beklemedim. Ben genelde gittim, kendim söyledim. İşte ben bunu yapabiliyorum, isterseniz ben yaparım. Birkaç defa bana gösterin veya sizin eşliğinizde yapayım. Sonra bana bırakabilirsiniz şeklinde konuştum. İlk gittiğimizde de kendimizi tanıtmak önemli. Neler yapabiliyoruz, kaçıncı sınıfız artık bizden neler bekleniliyor? bunları oradaki hemşirelere kendimizi söylemesi etkili olabiliyor. Atılganlık önemli bu konuda." (K2)

Öğrenciler, lisans eğitiminde program çıktılarına ulaşmada mesleki yabancı dili anlama ve konuşmanın desteklenme kapsamında geliştirilmesi gereken yönler olduğunu belirtmiştir. Özellikle teorik olarak alınan İngilizce derslerinin mesleki anlamda içeriklerinin yeterli olmaması, teorik derslerde konuşma, yazma gibi interaktif etkinliklerin yeterli olmaması ve İngilizce dersinin pandemi süreci ve deprem sürecinde online devam etmesi etkili faktörler olarak belirtilmiştir.

"… benden de kaynaklı hem derslerin online olması hem bence İngilizce de yeteri kadar hocalarımız tarafından da desteklenmediğimizi düşünüyorum. … Kendi aramızda aynı şekilde bir İngilizce iletişim kuramadığımız için ya ben birazcık daha böyle belki birbirimizle iletişim kurarak öğrenebiliriz ya da merak ettiğim hemen ardından hocaya sorabilirim, hocadan fikir alabilirim. Bunları yaşamadığım için eksik kaldığımızı düşünüyorum ve yine online olmasında bunun da etkisi olduğunu düşünüyorum." (K1)

"Özellikle yabancı bir şeyler araştırabilmek için temelde bizim zaten yabancı dilimiz yetersiz. … Ancak okuldaki dersler kapsamında da verilen İngilizce yani istenilen İngilizce makale sayısı arttırılabilir..." (K2)

Tablo 2. Mezun Durumundaki Öğrencilerin Hemşirelik Öğrencilerinin Program Çıktılarına Ulaşma Düzeyleri Nicel Değerlendirmeleri (n=50)

PROGRAM ÇIKTILARI		Puan (1 en az 10 en fazla)										Ortalama (%)	PÇ ulaşma düzeyi yedi ve üzeri puan yüzdesi	Anket ortalaması (10'lu likert üzerinden)
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
PÇ1- Mesleki rol ve işlevlerini yerine getirecek temel ve güncel bilgi, beceri ve tutuma sahiptir.	n	-	-	-	2	1	4	15	10	8	10	78.0	86 (n=43)	7.8
	%	-	-	-	4	2	8	30	20	16	20			
PÇ2- Hemşirelikle ilgili bilimsel ve güncel bilgiye ulaşabilme, kullanabilme becerisine sahiptir.	n	-	-	-	2	2	1	6	12	10	17	84.4	90 (n=45)	8.4
	%	-	-	-	4	4	2	12	24	20	34			
PÇ3- Sağlıklı/hasta birey, aile ve toplumun sağlık bakımı gereksinimlerini kanıta dayalı ve bütüncül yaklaşımla hemşirelik süreci doğrultusunda karşılar.	n	-	-	-	-	5	2	7	12	9	15	82.6	86 (n=45)	8.2
	%	-	-	-	-	10	4	14	24	18	30			
PÇ4- Hemşirelik uygulamalarını etik ilkeler ve yasal düzenlemeler doğrultusunda gerçekleştirir.	n	-	-	-	1	3	2	4	10	8	22	82.6	88 (n=44)	8.6
	%	-	-	-	2	6	4	8	20	16	44			
PÇ5- Bilişim ve bakım teknolojilerini hemşirelik uygulamalarında kullanır.	n	-	-	-	-	4	2	9	12	8	15	82.6	88 (n=44)	8.2
	%	-	-	-	-	8	4	18	24	16	30			
PÇ6- Sağlık bakım ekibi ve diğer disiplinlerle iş birliği içerisinde çalışır.	n	-	-	1	-	1	1	5	7	16	19	87.8	94 (n=47)	8.7
	%	-	-	2	-	2	2	10	14	32	38			
PÇ7- Etkili iletişim kurar.	n	-	-	1	1	1	1	5	8	17	16	86.0	92 (n=46)	8.6
	%	-	-	2	2	2	2	10	16	34	32			
PÇ8- Hemşirelik alanına ilişkin araştırmalarda sorumluluk alır.	n	1	-	1	-	2	1	6	12	10	17	83.6	90 (n=45)	8.3
	%	2	-	2	-	4	2	12	24	20	34			

Tablo 2. Mezun Durumundaki Öğrencilerin Hemşirelik Öğrencilerinin Program Çıktılarına Ulaşma Düzeyleri Nicel Değerlendirmeleri (devam)

PÇ9- Hemşirelik uygulamalarında sorun çözme ve eleştirel düşünme becerilerini kullanır.	**n**	-	-	-	1	2	3	4	12	10	18	87.6	88 (n=44)	8.7
	%	-	-	-	2	4	6	8	24	20	36			
PÇ10- En az bir yabancı dili kullanarak alanındaki bilgileri izler ve meslektaşlarıyla iletişim kurar.	**n**	2	2	3	3	7	6	9	5	4	9	65.4	54 (n=27)	6.5
	%	4	4	6	6	14	12	18	10	8	18			
PÇ11- Yaşam boyu öğrenmeyi benimser.	**n**	-	-	1	-	3	1	4	5	8	28	88.8	90 (n=45)	8.8
	%	-	-	2	-	6	2	8	10	16	56			

Tema 3. Geliştirilmesine Yönelik Öneriler

Araştırmada lisans eğitimi program çıktılarına ulaşmada "geliştirilmesine yönelik öneriler"; fiziksel koşullar, teorik bilgiyi destekleme, uygulama, mesleki donanım ve yabancı dil olmak üzere beş alt temada açıklanmıştır.

Öğrencilerin lisans eğitimi program çıktılarına ulaşma düzeyinin artırılmasında öğrenci sayısının azaltılmasının ve fiziksel koşulların iyileştirilmesinin etkili olabileceği ifade edilmiştir.

"Rotasyonlarımızda çok fazla kişi olarak çıktığımız için hocalarımız da bizimle çok fazla ilgilenemiyorlar. Bu yüzden bilgide körelme yaşayabiliyoruz. Evet öğrendik ama onu tekrar etmediğimiz zaman o bilgi uçup gidebiliyor. Bu noktada şöyle bir önerim olabilir; rotasyonlara daha küçük gruplar şeklinde çıkabiliriz." (K2)

"Teorikte sadece küçük, az gruplar halinde bir şeyleri dinlemiş olsaydım daha iyi ve etkili olurdu." (K4)

"Öğrenci sayısı düşürülebilir. Aslında bölümdeki 250 kişi çok. Bu kadar kişiyle birebir iletişim kurmak da zor. Öğretim elemanları/üyeleri açısından herkesle birebir ilgilenemiyorsunuz. Bu önemli bence, bu olabilir ya da öğretim elemanı sayısı yükseltilebilir diye düşünüyorum." (K3)

Teorik bilgiyi destekleme açısından öğrenci etkin öğretim yöntemlerinin kullanımı, güncel bilgi odaklı ödevler kullanılması, bireysel performans ödevleri ve teorik konuları vaka/makale boyutunda inceleme gibi uygulamaların tüm derslere adapte edilmesinin etkili olabileceği belirtilmiştir.

"*Çok fazla bilgi bir anda verilmeye çalışılıyor ve çok fazla bilgi bir anda verilince anlamıyoruz. Bunun yerine mesela günlük hayattan vakalarla bize belki aşılamaya çalışılırsa ya da bizim daha çok dikkatimizi çekecek uygulamalarla bize verilmeye çalışılsa daha iyi olur. … tanısı etiyolojisi bunları öğretilmeye çalışıyor ama bunlar benim aklımda asla kalmıyor. Ne kadar çok çalışırsam kalmıyor yani bunun yerine mesela küçük küçük vakalarla bize verilmeye çalışılsa daha iyi olur." (K13)*

Beceri boyutu olan bir eğitim süreci olan hemşirelik lisans eğitiminde uygulama alanlarının çeşitlendirilebilmesi, kliniklerin öğrenci seçimine sunulması, uygulama ders saatlerinin artırılması, klinikte uygulama süresinin uzatılması ve uygulama alanı ile okul arasında iş birliğinin artırılması program çıktılarına ulaşmada etkili olabilecek öneriler olarak sunulmuştur.

"Bazı derslerin laboratuvar uygulamalarının artırılması gerekiyor. … Bir laboratuvarı olsa mesela anlattıktan sonra laboratuvara gitsek sonra daha kalıcı olabilir, ya da bir interaktif falan olsa. Hem dersi daha iyi dinleriz hem de kalıcı olur diye düşünüyorum." (K6)

"Her gittiğim klinikte cihazlar tanıtılabilirdi. Mesela damla ayarı yapılıyor, ben orada hemşirenin yanındayım. Oradan bana anlatabilirdi; bunu bu şekilde ayarlıyoruz, şurası şöyle böyle yapılıyor. Hem belki ön yargılarım biraz daha kırılmış olur, hem de bir sonrakinde ben yapmak isterim, yapmaya başlarım." (K5)

"O beceriye sahip olduğumu düşünmüyorum. Bunun asıl sebebi sadece intörnlük değil, normal dönem derslerimizde de staj günlerinin az olmasından kaynaklandığını düşünüyorum." (K10)

"…Teoriyi anlatırken bile aralarda küçük vakalarla işte böyle böyle hastalık böyle gelişmiş, böyle olmuş, sözel bile bir şekilde anlatsalar hocalar ben faydalı olacağını düşünüyorum. Çünkü günlük hayata geçiremediğim sürece teorik bilgiyi aklında hiçbir şekilde tutamıyorum. İntörnlük benim için çok güzeldi. …. İntörnlükte biraz daha bu mesleği evet yapabilirim oldum." (K8)

"Düşüncem şu; kliniklerin daha çok arttırılması, mesleki becerilerimiz olarak bunun olması gerektiğini düşünüyorum. Klinikte bulunduğumuz saatlerin artması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü evet teorik var, bilgimiz çok fazla ama biz bunu kliniğe aktarabiliyor muyuz? Ondan hala emin değiliz. Çünkü klinikte bulunduğumuz süre çok az öyle düşünüyorum. (K15)

"Öğrenciye pratik anlamda da bir şeyler katabilen servislere çıkarsak bizim için daha iyi olur. Bu konuda ben eksik görüyorum." (K18)

Mesleki donanım açısından disiplinler arası iş birliğinin artırılması ve mesleki yabancı dil derslerine ilişkin önerilerde öğrencilerin lisans eğitimi program çıktılarına ulaşmada destekleyici öneriler olarak belirtilmiştir.

"Bizde hazırlık da yok. Mesela İngilizce hazırlığı olan üniversiteler var. Onların bizden daha özgüvenli olduğunu düşünüyorum. Mesela yüksek lisans yapma konusunda da biraz daha geri duruyoruz. Ama diğer üniversite öğrencileri (İngilizce hazırlık okuyan) biraz daha ön planda duruyor. Bunun sebebinin de yabancı dilden kaynaklı olduğunu düşünüyorum." (K7)
"İngilizce makale sayısı istemi arttırılabilir, yabancı kaynak taraması arttırılabilir. Türkçe şeyler çok da bazen yeterli olmayabiliyor. İngilizce olan yabancı kaynaklardan çok daha iyi bilgilere erişebiliyoruz. O yüzden İngilizce yabancı kaynak sayısı arttırılabilir. Ödevlerde istemi arttırılabilir." (K2)

Tablo 3. Odak Grup Görüşmeleri Öğrenci Görüşlerine Yönelik Tema, Alt tema ve Kategoriler

TEMA	ALT TEMA	KATEGORİ
Katkı SağlayanYönler	Bilgi	Güncel teorik bilgi
		Yeterli eğitim programı
		İnteraktif eğitim öğretim yöntemleri
		Vaka çalışmaları/makale analizi
	Uygulama	Laboratuvar uygulama dersleri
		Kanıta dayalı uygulamalar
		Bilişim ve bakım teknolojilerini takip
		Bütüncül yaklaşımın önemi
	Mesleki donanım	Problem çözme becerisi
		Liderlik
		Ekip iş birliğinin desteklenmesi
	Yaşam boyu öğrenme	Araştırmaya teşvik
		Kongre, sempozyum ve öğrenci toplulukları vb. etkinliklere katılıma teşvik edilmesi ve desteklenmesi
Geliştirilmesi Gereken Yönler	Fiziksel koşullar	Kalabalık sınıf / Öğrenci sayısının fazla olması
	Uygulama	Vaka örnekleri tartışmalarının artırılması
		Araştırmada teorikten uygulamaya geçiş
		Sağlık personelinin uygulama alanında öğrenciye sorumluluk vermesi
	Dil	Mesleki yabancı dili anlama ve konuşmanın desteklenmesi
Geliştirilmesine Yönelik Öneriler	Fiziksel koşullar	Öğrenci sayısının azaltılması
		Fiziksel koşulların iyileştirilmesi
	Teorik bilgiyi destekleme	Öğrenci etkin öğretim yöntemleri kullanımı
		Bireysel performans ödevleri
		Güncel bilgi odaklı ödevler
		Teorik konuları vaka / makale boyutunda inceleme
	Uygulama	Uygulama alan kısıtlılığı
		Uygulama alanı /klinik seçimi
		Uygulama derslerinin artırılması
		Uygulamada zaman azlığı
		Klinik – okul iş birliği/paralelliği
	Mesleki donanım	Disiplinler arası iş birliğinin artırılması
	Dil	Mesleki yabancı dil dersleri

TARTIŞMA

Hemşirelik eğitimi, öğrencilerin hemşirelik bakımı vermek için görevlerine hazırlanmaları amacıyla teorik ve uygulamalı olarak verilen eğitimden oluşmaktadır. Öğrencilerin aldığı bu eğitim, bilginin sürekli değiştiği ve klinik durumların da sürekli değiştiği bir ortamda gerçekleşir (Cant vd., 2023). Bu çalışmada öğrenciler, dört yıllık eğitim sürecince aldıkları teorik bilgi ve klinik uygulama deneyimleri sayesinde mesleki donanım açısından kendilerini yeterli görmektedir. Meslek dersleri başta olmak üzere öğrencilerin aldıkları tüm derslerin önemi yadsınamaz. Pek çok çalışmanın değerlendiği bir bütünleştirici derleme çalışmasında; hemşirelik öğrencilerinin memnuniyetlerinin önemli bileşenleri olarak fakülte, öğrenme çevresi, müfredat, sosyal etkileşim ve gelişim belirtilmiştir (Özsaban ve Bayram, 2020). Öğrencilerin hedeflenen öğrenme ve program çıktılarına ulaşmaları, deneyimleri ve beklentileri arasındaki boşluğun minimum seviyeye indirilmesi ile sağlanabilir (Mlambo vd., 2021). Bu nedenle öğrencilerin klinik ve teorik eğitimden memnun olmaları, mesleki gelişimlerine katkı sağladığını düşündürmektedir.

Çalışmamızda öğrenciler, aldıkları eğitimin yaşam boyu öğrenme becerilerini geliştirdiğini belirtmiştir. Hemşireler, mesleki gelişimin sürekliliği için yaşam boyu öğrenme odaklı bir bakış açısını benimsemelidir. Çünkü hemşirelerin sağlık sistemi içinde bilgi ve becerilerini güncel tutmaları hayati bir unsur oluşturur (Akbaş ve Sürücü, 2019). Bunun için hemşirelik eğitimi süresinde öğrencilerin bu beceriyi kazanmış olmaları ve bunun farkında olmaları, programın amacına ulaştığının bir göstergesidir. Çalışmamızda, öğrenciler teorik bilgi ve klinik uygulamanın kendilerine çok şey kattıklarını ifade etse de geliştirilmesi gereken yönlerinin olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan bir çalışmada hemşirelik öğrencilerinin klinik, sınıf ve ders dışı ortamda öğretim elemanlarından beklentileri değerlendirilmiştir. Bu çalışmada; öğrencilerin öğretim elemanlarından öğretim becerileri, bilgi, iletişim ve öğrenci değerlendirmelerine ilişkin beklentileri olduğu belirlenmiştir (Akbaş ve Sürücü, 2019). Benzer şekilde bizim çalışmamızda özellikle teorik bilginin desteklenmesi için; verilerin ödevler, farklı öğretim yöntemlerinin kullanımı ve vaka tartışmalarının artırılması gibi önerileri bulunmaktadır. Çalışmamızda öğrenciler özellikle klinik uygulamaya yönelik; klinik uygulama alanlarının kısıtlılığı, klinik seçimi, uygulama derslerinin artırılması, uygulamada zaman azlığı ve klinik/okul iş birliğinin artırılması gibi önerilerin klinik uygulamalar için geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamaya yönelik görüşlerinin değerlendirildiği çalışmada; öğrencilerin amaçlanan öğrenme çıktılarına ulaşmasını kolaylaştırmak için klinik eğitimi iyileştirmeye yönelik eylemlerin geliştirilmesi ve uygulanmasının önemli olduğu belirtilmiştir. Aynı çalışmada etkili bir klinik ortamın; klinik uygulama için uygun bir kliniğin seçilmesi, hastanenin profesyonel ve etik bir ortam sağlaması ve yetkin insan kaynaklarının sağlanması ile oluşturulabileceği belirtilmiştir. Klinik uygulamada; yetkili, destekleyici ve işbirlikçi bir ekibin varlığının öğrencilerin klinik eğitim hedeflerine ulaşmalarında onlara çok yardımcı olacağı ifade edilmiştir (Allari ve Farag, 2017). Yapılan farklı bir çalışmada klinik deneyimlerin öğrencilerin iletişim becerilerini artırdığını, uyum sağlamalarına yardımcı olduğunu, özgüven ve pratiklik kazandırdığını göstermiştir (Cengiz vd., 2021). Bazı çalışmalar hemşirelik öğrencilerinin klinik ortamlarını hem stresli hem de zorlayıcı olarak gördüklerini göstermekle beraber, klinik öğrenme ortamı, "klinik ortamda öğrencilerin klinik öğrenme sonuçlarını etkileyen etkileşimli bir güçler ağı" olarak tanımlanmaktadır (Mazalova vd., 2022; Woo ve Li, 2020). Bu nedenle öğrencilerin klinik uygulamaya yönelik önerileri, klinik uygulama planları yapılırken göz önünde bulundurulmalı ve klinik-okul iş birliği artırılmalıdır.

Hemşirelik eğitiminde global standartların ele alındığı çalışmada, hemşirelik öğrencileri mezuniyet öncesi mutlaka; 1) Bilgi ve uygulama becerileri, 2) İletişim ve iş birliği, 3) Eleştirel düşünme ve klinik karar verme, 4) Profesyonellik ve liderlik başlıkları altında yetkinliklerinin tamamlanması gerekliliği vurgulanmıştır (Baker vd., 2021). Çalışmamızda ele alınan program çıktıları bu standartların hepsini kapsamaktadır. Ancak bizim çalışmamızda öğrencilerin en az ulaşım gösterdiği program çıktısı "En az bir yabancı dili kullanarak alanındaki bilgileri izler ve meslektaşlarıyla iletişim kurar."dır. Hemşirelik eğitim müfredatları genellikle öğrencileri mezuniyetten sonra hemşirelik uzmanı olacak şekilde eğitmek için mesleki gelişime odaklanır. Yapılan bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin yabancı dil öğrenmedeki isteklerinin; kariyer gelişimine olan ilgileri ve kişisel düşüncelerinin en önemli faktörlerden ikisi olduğu ifade edilmiştir (Dos Santos, 2021). Hemşirelik öğrencilerinin yabancı dil olarak İngilizceye ilişkin algılarının değerlendirildiği çalışmada; öğrencilerin büyük çoğunluğu meslekleri için İngilizcenin gerekli olduğunun farkında oldukları ancak İngilizceyi zor ve karmaşık olarak algıladıklarını belirtmişlerdir. Aynı çalışmada öğrencilerin yabancı dil öğrenmeye yönelik motivasyonlarının artırılması önerilmektedir (Teskereci vd., 2009). Öğrencilerin yabancı dilin mesleki gelişimlerine olan katkısının farkına varmaları ve ders bazında yabancı dil gelişimlerini destekleyecek planlamalar yapılmalıdır. Lisans hemşirelik öğrencilerinin yeterliliklerinin nasıl değerlendirilmesi gerektiğine yönelik çalışmada; hemşirelik öğrencilerinin yeterliliklerinin geliştirilmesine ve hemşirelik programının her yılında öğrencileri yeterli şekilde değerlendirmek için tasarlanmış yeterliliklere izin veren bir değerlendirme sürecine olan ihtiyacı vurgulanmıştır (Borren vd., 2023).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmanın nicel ve nitel bölümlerinden elde edilen sonuçlar öğrencilerin program çıktılarına ulaştıklarını göstermekle birlikte program çıktılarına ulaşmada yaşadıkları güçlükler (fiziksel koşullar, klinik uygulama ve yabancı dil) ve bu güçlüklere yönelik önerileri (fiziksel koşullar, teorik bilginin geliştirilmesi, uygulama ve yabancı dil) olduğu da belirlenmiştir. Öğrencilerin program çıktılarına ulaşma durumları mutlaka birden fazla yöntemle değerlendirilmeli ve önerileri göz önünde bulundurularak hem ders hem de müfredat içerisinde değişiklikler yapılmalıdır.

Etik Kurul Onayı (Kurul adı, tarih ve sayı no): Bu çalışma için etik kurul onayı Gazi Üniversitesi Etik Komisyonundan alınmıştır (Tarih: 15.05.2023 ve Sayı No: E-77082166-604.01.02-656606).

Çıkar Çatışması: Bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yoktur.
Katılımcı Onamı: Bu çalışma için katılımcılardan aydınlatılmış onam alınmıştır.
Yazar katkıları:
Araştırma dizaynı: ESÖ, FE, SD
Veri toplama: ESÖ, FE, EA, SPA, ÖK, HÖK, MB
Literatür araştırması: ESÖ, FE, EA, SPA, ÖK, HÖK, MB
Makale yazımı: ESÖ, FE, EA, SPA, ÖK, HÖK, MB, SD
Teşekkür: -
Ethics Committee Approval: Approval was obtained from the Ethics Committee of Gazi University (Date: 15.05.2023 ve Decision number: E-77082166-604.01.02-656606).
Conflict of Interest: None.
Funding: None.
Exhibitor Consent: Informed consent was obtained from the participants for this study.
Author contributions
Study design: ESÖ, FE, SD
Data collection: ESÖ, FE, EA, SPA, ÖK, HÖK, MB
Literature search: ESÖ, FE, EA, SPA, ÖK, HÖK, MB
Drafting manuscript: ESÖ, FE, EA, SPA, ÖK, HÖK, MB, SD
Acknowledgment: -

KAYNAKLAR

Akbaş, M., & Sürücü, Ş. G. (2019). Öğrenci hemşirelerin klinik, sınıf ve ders dışı ortamda öğretim elemanlarından beklentileri. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi, 9(1)*, 45-54.

Akgül, E., Birimoğlu-Okuyan, C., & Polat, F. (2022). The difficulties and educational stress of nursing students in clinical practice during the COVID-19 pandemic. *International e-Journal of Educational Studies, 6(12)*, 191-201.

Alaca, N., & Kaba, H. (2018). Program çıktılarının mezunlar tarafından algılanan karşılanma düzeyi, eğitim ile iş memnuniyetlerinin ve iş bulma sürelerinin mezuniyet yıllarına göre karşılaştırılması: Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü. *H.Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 9(1*), 166-190.

Allari, R. S., & Farag, M. K. (2017). Nursing students' expectations regarding clinical training: A qualitative study. *International Journal of Nursing, 7(3)*, 63-70.

Arsal, Z. (2021). Program çıktılarının kaynakları/Türkiye yüksek öğretim yeterlilikler çerçevesi (TYÇÇ)-Program çıktısı yazımı. http://bologna.ibu.edu.tr/img/tycc.pdf (Erişim tarihi: 5 Mart 2024).

Baker, C., Cary, A. H., & da Conceicao Bento, M. (2021). Global standards for professional nursing education: The time is now. *Journal of Professional Nursing, 37(1)*, 86-92.

Borren, J., Brogt, E., Andrew, C., & Milligan, K. (2023). A qualitative analysis investigating competence assessment of undergraduate nursing students. *Contemporary Nurse, 59(1)*, 1-10.

Cant, R., Gazula, S., & Ryan, C. (2023). Predictors of nursing student satisfaction as a key quality indicator of tertiary students' education experience: An integrative review. *Nurse Education Today, 123*, 105806

Cengiz, Z., Gurdap, Z., Karaca, E., & Acun, M. (2021). Opinions of nursing students about clinical practice: A qualitative study. *Annals of Medical Research, 28(12)*, 2168-2173.

Creswell, J., & Plano Clark, V. L. (2011). Designing and conducting mixed method research (2nd ed.). Sage.

Dos Santos, L. M. (2021). Developing bilingualism in nursing students: Learning foreign languages beyond the nursing curriculum. *Healthcare, 9(3)*, 326.

Glesne, C. (2015). Nitel araştırmaya giriş [Becoming qualitative researchers] (A. Ersoy & P. Yalçınoğlu, Eds.). Anı Yayıncılık.

Guest, G., Namey, E., & McKenna, K. (2017). How many focus groups are enough? Building an evidence base for nonprobability sample sizes. *Field Methods, 29(1)*, 3-22.

İbrahimoğlu, Ö., Mersin, S., & Saray Kılıç, H. (2019). Hemşirelik eğitim müfredatı ve öğrenme çıktıları. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 9(1)*, 12-16.

Kaya, A., & Şendir, M. (2021). Hemşirelik eğitimi ve uygulamalarında eleştirel düşünme stratejileri ve boyutları. *Hemşirelik Bilimi Dergisi, 4(3)*, 163-168.

Mazalova, L., Gurková, E., & Štureková, L. (2022). Nursing students' perceived stress and clinical learning experience. *Nurse Education in Practice, 64*, 103457.

Mlambo, M., Silén, C., & McGrath, C. (2021). Lifelong learning and nurses' continuing professional development: A metasynthesis of the literature. *BMC Nursing, 20*, 1-13.

Onwuegbuzie, A. J., & Leech, N. L. (2007). A call for qualitative power analyses. *Quality & Quantity, 41(1)*, 105-121.

Özdemir, S., Acuner, İ. Ç., Akalın, A. A., Tanrıöver, Ö., İzbırak, G., & Ercan, S. (2018). Mezuniyet öncesi tıp eğitiminde program çıktılarının güncellenmesi: Yeditepe Üniversitesi Tıp Fakültesi süreci. *Tıp Eğitimi Dünyası, 17(52)*, 76-93.

Özsaban, A., & Bayram, A. (2020). Türkiye'de hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulama deneyimlerini etkileyen faktörler: Sistematik derleme. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi, 9(2)*, 124-145.

PEMDER. (2023). Akreditasyon süreci. http://akreditasyon.pemder.org.tr/ (Erişim tarihi: 10 Nisan 2024).

Ramsbotham, J., Dinh, H. A., Truong, H., Huong, N., Dang, T., Nguyen, C., & Bonner, A. (2019). Evaluating the learning environment of nursing students: A multisite cross-sectional study. *Nurse Education Today, 79*, 80-85.

Teskereci, G., Sümen, A., Çiçek, S. N., & Özerli, A. N. (2009). Hemşirelik öğrencilerinin yabancı dil olarak İngilizceye ilişkin algıları: Bir metafor çalışması. *International Journal of Social Sciences and Education Research, 5(3)*, 294-304.

Türkiye Yüksek Öğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇÇ). (2023). Türkiye yükseköğretim yeterlilikler çerçevesi. http://tyyc.yok.gov.tr/ (Erişim tarihi: 10 Nisan 2024).

Woo, M. W. J., & Li, W. (2020). Nursing students' views and satisfaction with their clinical learning environment in Singapore. *Nursing Open, 7(6)*, 1909-1919.